

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України Дрозд
Валентини Георгіївни на дисертацію Євтушенка Олексія Івановича
«Судове провадження щодо кримінальних проступків в Україні»,
підготовленої на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми. Ступінь актуальності обраної теми «Судове провадження щодо кримінальних проступків в Україні» обумовлена як сучасними тенденціями розвитку кримінального процесуального права, так і потребою підвищення ефективності функціонування правосуддя. Так, запровадження інституту кримінальних проступків стало важливим етапом реформування вітчизняної кримінальної юстиції, спрямованим на гуманізацію кримінальної політики, зменшення надмірної криміналізації суспільних відносин та оптимізацію навантаження на органи досудового розслідування і суди. Однак практика застосування відповідних норм продемонструвала низку суттєвих проблем, які потребують вирішення як на доктринальному, так і на праксіологічному рівнях. По-перше, як слушно вказує дисертант, діюче кримінальне процесуальне законодавство нерідко містить прогалини та суперечності, що призводять до неоднаковості судової практики, порушуючи принципу правової визначеності. По-друге, слідча та судова практика вказують на недостатність гарантій дотримання прав учасників кримінального провадження про проступки, особливо щодо забезпечення прав на захист і справедливий суд, що в сукупності ускладнює ефективне здійснення правосуддя.

Таким чином, дослідження судового провадження у справах про кримінальні проступки має не лише теоретичне, а й значне практичне значення, оскільки сприяє удосконаленню законодавчої бази, формуванню єдиної правозастосовної практики та підвищенню гарантій захисту прав і свобод людини, що відповідає стратегічним завданням розвитку правової держави та

виконанню міжнародних зобов'язань України у сфері забезпечення верховенства права.

Як зауважує дисертант, останніми роками в Україні простежується досить вагома статистика щодо правозастосування, оскільки за статистичними даними Офісу Генерального прокурора, у середньому 20% від усіх вчинюваних кримінально караних діянь, щодо яких розпочинається кримінальне провадження, становлять кримінальні проступки (у 2022 році кількість зареєстрованих кримінальних проступків становила 73 543, у 2023 році – 95 238, лише за два місяці 2024 року – понад 20 тис.), при цьому 49% – 51% проваджень щодо кримінальних проступків завершуються складанням обвинувального акта і надходженням матеріалів до суду. Попри відсутність офіційної судової статистики щодо спрощеного порядку розгляду кримінальних проступків в суді першої інстанції, можна констатувати розповсюдженість такої форми провадження, з огляду на судові рішення з Єдиного державного реєстру судових рішень та ряд правових позицій Верховного Суду стосовно тих чи інших аспектів проваджень, зокрема й судових, щодо кримінальних проступків.

З огляду на зазначене, дослідження судового провадження щодо кримінальних проступків в Україні є надзвичайно актуальним та необхідним як для теоретичного осмислення, так і для удосконалення практики реалізації конституційних гарантій у кримінальному провадженні. Тому актуальність теми дисертаційного дослідження Євтушенка Олексія Івановича та визначених ним завдань для наукового пошуку не викликає сумнівів.

Актуальність дисертаційної роботи підкреслюється й тим, що обрана тема дослідження відповідає як державним, так і відомчим пріоритетам наукового забезпечення протидії злочинності в Україні. Напрямок дисертаційного дослідження відповідає пріоритетним напрямкам розвитку правової науки на 2021–2025 рр., затверджених загальними зборами НАПрН України 26 березня 2021 року, протокол № 12-21, а сама дисертація виконана у межах Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки, затвердженої Указом Президента України від 11 червня 2021 року №

231/2021; Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021. Тема дисертації затверджена Вченою радою Університету державної фіскальної служби України (протокол № 14 від 23 листопада 2021 року).

З цих міркувань є підстави стверджувати, що дисертаційне дослідження Євтушенка Олексія Івановича на тему «Судове провадження щодо кримінальних проступків в Україні» має комплексний характер, важливе теоретичне та прикладне значення для вдосконалення гарантій реалізації права на справедливе правосуддя, а тому має високий рівень актуальності.

Достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертаційному дослідженні, у своїй більшості є обґрунтованими та переконливими. Автор продемонстрував належний рівень володіння методологією наукового пізнання, широко використав наукові джерела, залучив значний масив емпіричного матеріалу, що забезпечило глибину та комплексність аналізу.

Варто підкреслити, що автор спирався не лише на кримінально-процесуальні дослідження, але й використав міждисциплінарний підхід, аналізуючи напрацювання у суміжних галузях – кримінальному праві, кримінології та інших правничих науках, що дозволило розглянути досліджувану проблематику всебічно та з різних наукових позицій.

Дисертаційна робота також відзначається високим теоретичним рівнем викладу матеріалу. Автор ґрунтовно проаналізував положення чинного законодавства, практику його застосування судами, а також продемонстрував здатність до наукової дискусії, коректно полемізуючи з іншими дослідниками, аргументовано викладає власні погляди, що дало змогу сформулювати низку теоретично значущих висновків і практичних рекомендацій, які відзначаються новизною та мають прикладне значення для удосконалення кримінального процесуального законодавства і правозастосовної практики.

Достовірність отриманих у дослідженні результатів підтверджується в тому числі опрацьованою емпіричною базою, що включає за статистичні дані Офісу Генерального прокурора, за якими у середньому 20% від усіх вчинюваних кримінально караних діянь, щодо яких розпочинається кримінальне провадження, становлять кримінальні проступки (у 2022 році кількість зареєстрованих кримінальних проступків становила 73 543, у 2023 році – 95 238, лише за два місяці 2024 року – понад 20 тис.), при цьому 49% – 51% проваджень щодо кримінальних проступків завершуються складанням обвинувального акта і надходженням матеріалів до суду Крім того, проведене дослідження ґрунтується на проведенні критичного аналізу значної кількості законодавчих та наукових джерел (224 найменувань на 23 сторінках).

Все наведене дозволяє стверджувати, що дисертаційне дослідження Євтушенка О.І., виконане на актуальну та значущу тему, характеризується аргументованістю та достатньою обґрунтованістю запропонованих висновків та рекомендацій, що підтверджено належними емпіричними даними.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що за характером розглянутих питань дисертація є новим за змістом комплексним теоретико-праксіологічним дослідженням судового провадження щодо кримінальних проступків. До положень, які мають ступінь наукової новизни, відносяться:

вперше:

- предметом комплексного наукового пошуку, у системному, міжгалузевому зв'язку кримінального і кримінального процесуального права, обрано судове провадження щодо кримінальних проступків, спрощена форма здійснення якого оцінена не як окрема диференційована форма кримінального провадження, а як прояв диференціації правової процедури судового провадження;

- обґрунтовано, що судове провадження щодо кримінальних проступків – це частина особливого кримінального провадження щодо вирішення суспільно-правового конфлікту, зумовленого вчиненням кримінального проступку, з

розгляду його судом, зокрема й за спрощеною правовою процедурою, при наявності законодавчо визначених умов, яка проявляється у скороченні процесуальних строків і прискоренні провадження (вирішення його завдань, досягнення мети) за рахунок відсутності окремих процесуальних дій, та характеризується ознаками документарності, з метою економії процесуальних ресурсів й підвищення ефективності системи правосуддя;

– розглянуто зарубіжний досвід країн континентальної системи права щодо законодавчого закріплення особливостей кримінального провадження відносно кримінальних проступків (нетяжких злочинів) та зв'язку такого провадження із спрощеною процедурою, із окресленням спільних і відмінних рис кримінальних процесуальних законів у цьому напрямі та визнанням доцільності запозичення європейської концепції «явка обвинуваченого в суд – це його право» і механізму захисту обвинуваченого при розгляді справи за його відсутності;

– проаналізовано і оцінено: (1) застосування до спрощеного судового провадження щодо кримінальних проступків загальних правил (положень) судового розгляду, зокрема таких як: дотримання розумних процесуальних строків; незмінність складу суду; безперервність судового розгляду; об'єднання і виділення матеріалів кримінальних проваджень; (2) оскарження судових рішень, ухвалених за спрощеною судовою процедурою;

удосконалено:

– теоретико-методологічні підходи до розуміння рівнів диференціації в кримінальному провадженні і віднесення провадження щодо кримінальних проступків, яке включає досудове розслідування й судове провадження, до диференційованих форм кримінального провадження, у якому можуть поєднуватися (відображатися) інші диференційовані форми (провадження на підставі угод, справи приватного обвинувачення); системність окреслення векторів правової невизначеності на стадії підготовчого судового провадження щодо справ про кримінальні проступки і, як наслідок неоднакового правозастосування щодо: (1) звернення до суду з усіма процесуальними

рішеннями, якими завершується досудове розслідування; (2) проведення підготовчого судового провадження (підготовчого судового засідання) як підготовки до судового розгляду; (3) вирішення суспільно-правового конфлікту, зумовленого кримінальним проступком, безпосередньо у підготовчому судовому провадженні, без судового розгляду; (4) залежності спрощення судового провадження від внесення відповідного клопотання прокурора;

- правову процедуру спрощеного судового розгляду, яка повинна включати правила щодо: відкриття судового засідання і оформлення цієї дії у журналі судового засідання, з підтвердженням того, що є усі підстави для розгляду матеріалів провадження щодо кримінального проступку за спрощеною процедурою; дослідження судом наявних доказів із вказівкою на особливості такої діяльності; ухвалення рішення судом (уточнено назву § 1 глави 30 КПК: «Процедура спрощеного судового провадження щодо кримінальних проступків»);

- унормування: особливостей апеляційного оскарження судових рішень, ухвалених за спрощеною правовою процедурою; питань, пов'язаних із обчисленням строків подання апеляційної скарги у таких провадженнях, а також порядку оскарження;

- підходи до гарантування прав учасників судового провадження щодо кримінальних проступків, з огляду на нетотожність лексем «порушення» і «обмеження»;

- законодавчі положення КПК України в частині правового регулювання: безпосередності дослідження показань, речей і документів (частина друга статті 23); подання обвинувального акта (частина п'ята статті 291); клопотання прокурора про розгляд обвинувального акта у спрощеному провадженні (стаття 302); підготовчого судового засідання (стаття 314); строків і загального порядку судового розгляду (стаття 318); загальних положень провадження щодо кримінальних проступків (стаття 381); розгляду обвинувального акта щодо вчинення кримінального проступку у спрощеному провадженні (стаття 382); особливостей апеляційного оскарження окремих судових рішень (стаття 394);

виокремлення процедури відібрання пояснень у провадженнях щодо кримінальних проступків та ін.;

дістали подальшого розвитку:

– стан наукової розробленості судового провадження щодо кримінальних проступків, який відображається у наукових доробках за трьома напрямками: інституційне (матеріально-правове) значення інституту кримінальних проступків; досудове розслідування кримінальних проступків; судове провадження щодо кримінальних проступків – з особливою увагою до категорії «диференціація» в кримінальній і кримінальній процесуальній науці;

– з’ясування місця спрощеного судового провадження щодо кримінальних проступків в системі кримінального процесуального права та його зв’язку з такими категоріями як: «диференціація», «процесуальна форма», «судова процедура», «особливі порядки», «особливі провадження», «заочний розгляд»;

– переконання у нетотожності понять «підготовче судове провадження» і «підготовче судове засідання» та віднесення останнього до дискреції суду, яка не повинна впливати на загальний спрощений порядок здійснення провадження щодо кримінальних проступків; визнання судового засідання обов’язковою формою спрощеного судового провадження, що забезпечує таку ознаку судового розгляду – відповідного системного утворення, як емерджентність; відмежування диференціації процесуальної форми в кримінальному провадженні і диференціації правової процедури, зокрема й у судовому провадженні у бік її спрощення;

– уточнення назви першої стадії судового провадження як «попередній судовий розгляд» або «попереднє провадження в суді/попереднє судове провадження»;

– умови подання скарг на судові рішення, ухвалені у спрощеному судовому провадженні; підстави оскарження; узагальнення помилок судового провадження;

– окреслення проблемних питань здійснення судового провадження щодо кримінальних проступків теоретико-методологічного, нормотворчого, правозастосовчого характеру та шляхи їх вирішення;

– розуміння забезпечення прав особи у судовому провадженні щодо кримінальних проступків, як правового механізму законодавчого гарантування (забезпечення державою) прав учасників судового провадження та можливостей їх реалізації, правомірного обмеження таких гарантій у справах щодо кримінальних проступків, які зокрема розглядаються й за спрощеною процедурою.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації та в опублікованих працях. Теоретичні результати та висновки проведеного дослідження відображено у 6 наукових публікаціях, серед яких 3 статті у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, 1 стаття – у зарубіжному виданні, 2 доповіді – у збірниках тез наукових доповідей, оприлюднених на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях

Достатньо обґрунтованою, логічною та послідовною є визначена автором структура дисертації, яка зумовлена предметом, метою та завданнями дослідження. Робота складається з анотації українською та англійською мовами, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, логічно об'єднаних у вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (224 найменувань на 23 сторінках) і 4 додатків на 6 сторінці. Загальний обсяг дисертації становить 211 сторінки, з них основного тексту – 182 сторінок..

У *вступі* дисертантом обґрунтовано вибір теми дослідження, окреслено сучасний стан та проблеми, виділено невирішені проблемні питання в межах обраного наукового завдання, окреслено необхідність та напрямки розв'язання виявлених суперечностей, які зумовлюють актуальність дослідження. Автором на належному рівні розкрито мету, об'єкт, предмет дослідження, сформовано його завдання, визначено методологічні та теоретичні основи, охарактеризовано методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне

значення одержаних результатів, наведено інформацію про впровадження та апробацію результатів дослідження, а також вказано структуру та обсяг дисертації.

У Розділі 1 «Теоретико-правові засади формування судового провадження щодо кримінальних проступків» автором досліджувалася теоретико-методологічні основи становлення інституту судового провадження щодо кримінальних проступків. Відзначено, що кримінальний проступок у кримінальному праві, з огляду на його правову природу і зміст, є різновидом кримінальних правопорушень, а у кримінальному процесі, зважаючи на особливості кримінальної процесуальної діяльності щодо його розслідування і судового розгляду, – розглядається у контексті диференціації процесуальної форми. Тому при аналізі стану наукової розробленості судового провадження щодо кримінальних проступків дослідницький інтерес в контексті теми роботи слушно представляли наукові доробки у трьох сферах: інституційного (матеріально-правового) значення інституту кримінальних проступків; досудового розслідування кримінальних проступків; судового провадження щодо кримінальних проступків. Дисертант слушно проаналізував пов'язані із досліджуваним об'єктом наукові доробки, присвячені забезпеченню прав особи під час кримінального провадження щодо кримінальних проступків, верховенству права при застосуванні особливих форм, порядків та режимів кримінального провадження, принципу процесуальної економії, заочному кримінальному провадженню, на основі чого дійшов висновку, що висвітлення особливостей судового провадження щодо кримінальних проступків має фрагментарний характер і не втрачає актуальності.

Здобувачем звернено увагу, що місце спрощеного судового провадження щодо кримінальних проступків в системі кримінального процесуального права, з теоретико-методологічної точки зору, є дискусійним, а власне практична реалізація спрощеного судового провадження щодо кримінальних проступків потребує наявності ряду умов-вимог, вичерпно закріплених в кримінальному процесуальному законі. Провадження щодо кримінальних проступків (досудове

розслідування і судовий розгляд) є диференційованою формою кримінального провадження, у якому можуть поєднуватися («накладатися») різні диференційовані форми. За своїми ознаками саме кримінальне провадження щодо кримінальних проступків є особливим видом провадження.

Акцентовано увагу, що судове провадження щодо кримінальних проступків – єдиний вид провадження, законодавчо названий спрощеним. Маючи особливості у процесуальних строках і скороченні процесуальних дій, спрощена форма судового провадження щодо кримінальних проступків не виступає окремою диференційованою формою кримінального провадження, а оцінюється як можливий прояв диференціації правової процедури судового провадження. Автор запропонував авторське визначення судового провадження щодо кримінальних проступків як частини особливого кримінального провадження щодо вирішення суспільно-правового конфлікту, зумовленого вчиненням кримінального проступку, з розгляду його судом, зокрема й за спрощеною правовою процедурою, при наявності законодавчо визначених умов, яка проявляється у скороченні процесуальних строків і прискоренні провадження (вирішення його завдань, досягнення мети) за рахунок відсутності окремих процесуальних дій, та характеризується ознаками документарності, з метою економії процесуальних ресурсів й підвищення ефективності системи правосуддя.

Також дисертант здійснив аналіз європейського досвіду здійснення судового провадження, зокрема й щодо кримінальних проступків, та констатував відсутність єдності у нормотворчості стосовно виокремлення особливостей кримінального провадження щодо проступків/нетяжких злочинів (від запровадження таких особливостей (Німеччина, Франція) до ігнорування ними (Болгарія, Чехія, Польща) або визначення особливого, протокольного, (позасудового) способу вирішення конфлікту, зумовленого проступком (країни Балтії)). При цьому, європейський законодавець активно використовує категорію «спрощення» (у широкому розумінні) для окреслення диференціації процедури судового провадження. Кримінальний проступок у такому спрощенні

не відіграє вирішальну роль. Підставами спрощення є: міра покарання, не пов'язана із позбавленням волі; визнання вини обвинуваченим; беззаперечна доказова база. Деякі країни встановлюють ряд умов, за яких може застосовуватися судове спрощення. Також наявні механізми усунення ризиків зловживання стороною обвинувачення процедурою спрощеного судового провадження. Спрощення, здебільшого, розцінюється як письмове провадження, без проведення судових слухань, без участі обвинуваченого, з прийняттям рішень у формі судового розпорядження (наказу) та можливого застосування загальної судової процедури, із ймовірністю «повернення до гіршого». Зауважено також, що на відміну від європейських, більшість країн пострадянського простору не виокремили кримінальний проступок і, відповідно, спрощене провадження щодо нього. Деякі країни запровадили особливості кримінального провадження щодо кримінальних проступків, не називаючи таке провадження спрощеним, інші – не виокремлюючи проступків, диференціюють процесуальну форму кримінального провадження у бік спрощення, прискорення, скорочення. Підставою таких процесів є очевидність злочину та його нетяжкі наслідки. Обґрунтовано позицію, що подальший розвиток спрощення судового провадження щодо кримінальних проступків вбачається у запозиченні європейської концепції «явка обвинуваченого в суд – це його право» та механізму захисту обвинуваченого при розгляді справи за його відсутності.

Розділ 2 «Процедура судового провадження щодо кримінальних проступків в Україні» присвячено детальному дослідженню судового провадження щодо кримінальних проступків, що є відносно новим інститутом у кримінальному процесі України. Автор комплексно аналізує етапи підготовки, розгляду та завершення справ цієї категорії, акцентуючи увагу на особливостях правового регулювання, проблемах правозастосування та шляхах удосконалення процедури відповідно до європейських стандартів.

Обґрунтовано, що кримінальні проступки, як менш суспільно небезпечні діяння, вимагають спрощеної процедури судового розгляду, але практична

реалізація цього підходу супроводжується численними проблемами. Серед таких виокремлено, зокрема, скорочені строки підготовки прокурора та сторони захисту до участі у такому судовому провадженні, що нерідко стають перешкодою для якісного ознайомлення з матеріалами дізнання і належної підготовки до судового розгляду, що потенційно ставить під загрозу реалізацію конституційного права на захист, що підтверджується прикладами з судової практики.

Візначено, що підготовче судове провадження як самостійна стадія кримінального процесу властива і провадженню щодо кримінальних проступків. Зважаючи на завдання цієї частини судового провадження та його призначення, попередній розгляд матеріалів кримінального проступку судом має важливе значення для визначення подальшого вектору руху відповідного провадження. При цьому, має місце правова невизначеність і, як наслідок неоднакове правозастосування щодо: 1) звернення до суду з усіма процесуальними рішеннями, якими завершується досудове розслідування; 2) проведення підготовчого судового провадження (підготовчого судового засідання) у справах щодо кримінальних проступків, як підготовки до судового розгляду; 3) вирішення суспільно-правового конфлікту, зумовленого кримінальним проступком, безпосередньо у підготовчому судовому провадженні, без судового розгляду; 4) залежності спрощення судового провадження щодо кримінальних проступків від внесення відповідного клопотання прокурора. Вказано, що підготовчі дії проводяться як у справах про кримінальні проступки, що надійшли з обвинувальним актом (та угодою сторін), так і у справах, що надійшли з клопотанням про застосування примусових заходів виховного/медичного характеру, клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності.

Дисертантом доводиться, що судовий розгляд як різновид соціальної діяльності, є чітко упорядкованим і формалізованим, здійснюваним за належною правовою процедурою, що ураховує таке поняття теорії систем як емерджентність. Судовий розгляд, зокрема, й щодо кримінальних проступків у

спрощеному провадженні повинен відбуватися у формі судового/судових засідань за обов'язкової участі секретаря судового засідання і ведення журналу судового засідання. Саме у спрощених кримінальних провадженнях доцільно розвивати можливість долучення до судового засідання учасників судового розгляду у режимі відеоконференцзв'язку, за рішенням судді або за попередньо висловленим бажанням сторони провадження. Спрощений судовий розгляд щодо кримінальних проступків не виключає застосування до таких проваджень окремих загальних правил (положень) судового розгляду, зокрема: дотримання розумних процесуальних строків; незмінність складу суду; безперервність судового розгляду; об'єднання і виділення матеріалів кримінальних проваджень; а також правил щодо меж судового розгляду. При цьому, ефективне застосування окремих загальних положень судового розгляду при спрощеному провадженні потребує уточнюючих змін до КПК України.

Узагальнено, що правова процедура спрощеного судового розгляду повинна включати правила щодо: відкриття судового засідання і оформлення цієї дії у журналі судового засідання, з підтвердженням того, що є усі підстави для розгляду матеріалів провадження щодо кримінального проступку за спрощеною процедурою; дослідження судом наявних доказів із вказівкою на особливості такої діяльності; ухвалення рішення судом.

Звернено увагу, що судові рішення, ухвалені за результатами розгляду провадження щодо кримінального проступку у суді першої інстанції, може бути оскаржене в апеляційному і у подальшому – в касаційному порядках з дотриманням правил, передбачених для застосування інституту оскарження та його специфічних рис для цієї категорії кримінальних проваджень. Суб'єктом апеляційного оскарження судових рішень, ухвалених за спрощеною судовою процедурою, зазвичай, виступає прокурор, а касаційного оскарження – захисник засудженого. Невід'ємною умовою подання скарги, на яку звертається увага у всіх досліджуваних судових рішеннях, є неоспорюваність обставин, встановлених під час досудового розслідування та викладених у судовому рішенні. В силу колізійності та правової невизначеності, нормативний порядок:

особливостей апеляційного оскарження судових рішень, ухвалених за спрощеною правовою процедурою (частина перша статті 394 КПК); питань, пов'язаних із обчисленням строків подання апеляційної скарги у таких провадженнях, а також порядку оскарження (частина п'ята статті 382 КПК) – потребує законодавчого уточнення.

У Розділі 3 «Удосконалення судового провадження щодо кримінальних проступків в Україні» основна увага автором зосереджена на проблемах судового провадження у справах про кримінальні проступки та можливих напрямках їх удосконалення. Автор наголошує, що хоча інститут проступків загалом позитивно вплинув на систему кримінальної юстиції, зробивши її більш гуманною, спростивши процедури та зменшивши навантаження на органи розслідування і суди, чинне законодавче регулювання виявилось неповним і суперечливим, що породжує численні практичні труднощі та дискусії у наукових колах.

Дисертантом узагальнено існуючі проблеми інституту кримінального проступку у кримінальному провадженні за трьома напрямками: 1) теоретико-методологічні проблеми (стосуються невизначеності термінології, співвідношення понять «спрощене провадження» і «заочне провадження», колізій у використанні терміну «спрощення», дискусій щодо назв судових стадій та розуміння категорії «судове засідання»); 2) нормотворчі проблеми (відсутність чіткої регламентації підготовчого провадження, невизначеність повноважень суду у виборі процедури, обмеженість можливостей апеляційного перегляду та необхідність внесення змін до окремих статей КПК); 3) правозастосовчі проблеми (відсутності єдиного підходу до викладу судових рішень, недотриманні принципів безпосередності та змагальності, формальному характері судових актів, обмеженості гарантій прав учасників процесу).

Визначено, що у науковій літературі простежуються різні підходи до оцінки спрощеного судового провадження, оскільки одна група дослідників вбачає у ньому порушення ключових принципів кримінального процесу, таких як презумпція невинуватості та незалежність суду, і вважає, що воно перетворює

суд на формального затверджувача позиції слідства і прокуратури. Інші автори визнають доцільність спрощеної форми, проте наголошують на необхідності вдосконалення її законодавчого регулювання та посилення гарантій прав учасників.

Звернено увагу, що Верховний Суд у своїй практиці поступово формує орієнтири застосування законодавства, визначаючи підстави для розгляду справ у спрощеному порядку, встановлюючи вимогу обов'язкової участі захисника при наданні згоди на таке провадження, наголошуючи на неможливості виходу суду за межі обвинувачення, якщо це погіршує становище особи, уточнюючи питання строків давності та меж апеляційного перегляду. Таким чином, судова практика частково компенсує недоліки законодавства, однак водночас підкреслює потребу його доопрацювання. Відзначено, що практика Європейського суду з прав людини також має ключове значення, оскільки гарантії статті 6 Конвенції поширюються на всі категорії кримінальних проваджень, у тому числі щодо проступків. ЄСПЛ застосовує критерії «кримінальності» правопорушення, виходячи не лише з його визначення у національному праві, а й з характеру діяння та суворості можливого покарання. Це означає, що навіть провадження у справах про малозначні діяння мають відповідати стандартам справедливого судочинства. Одночасно вказано, що законотворча діяльність у цій сфері залишається недостатньо активною, оскільки попередні проекти змін до КПК України здебільшого не були ухвалені через суперечливість положень і відсутність належної узгодженості з європейськими стандартами, а тому дисертантом в ході розкриття теми, запропоновано низку змін та доповнень до КПК України, які орієнтовані також на утвердження європейських цінностей в регулюванні інституту судового провадження щодо кримінальних проступків.

Особливий акцент зроблено на проблемі гарантування прав учасників спрощеного провадження, зокрема, в частині дотримання принципу презумпції невинуватості, права на захист, змагальності та безпосередності дослідження доказів, фактичне забезпечення яких, як стверджує здобувач, виглядає

недостатнім. Як наслідок, автор пропонує деталізувати дії суду у відповідних стадіях судового провадження, розширення процесуальних можливостей сторін та чітке унормування підготовчого й апеляційного провадження.

Узагальнюючи, автор робить висновок, що інститут кримінальних проступків вже має позитивний ефект для системи правосуддя, сприяючи зменшенню навантаження та прискоренню розгляду справ, однак потребує подальшого розвитку. Досягнення балансу між оперативністю провадження та забезпеченням усіх прав учасників можливе лише через вдосконалення законодавчої бази, уніфікацію судової практики та приведення правових процедур у відповідність до європейських стандартів.

У висновках дисертації сформульовано наукові положення та одержані результати, що в сукупності спрямовані на вирішення важливого наукового завдання з розроблення теоретичних положень і науково обґрунтованих рекомендацій щодо здійснення судового провадження щодо кримінальних проступків в Україні.

Загалом, дисертаційна робота Євтушенка О.І. є послідовно вибудованою, цілісною та завершеною дисертаційною працею, у якій автор сформував переважно цілісне й обґрунтоване уявлення про сучасний стан і перспективи розвитку інституту судового провадження щодо кримінальних проступків в Україні.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Одночасно із численними здобутками та позитивними положеннями виконаного дослідження, загалом позитивно оцінюючи дисертаційну працю, зосередимо увагу на **окремих суперечностях та дискусійних положеннях**, які, на наш погляд, потребують або додаткової аргументації, або роз'яснень під час публічного захисту дисертації, зокрема:

1. На стор. 109 дисертації автор відзначає, що «практика апеляційного оскарження у провадженнях щодо кримінальних проступків доволі розповсюджена. За даними Єдиного державного реєстру судових рішень, у

період з 01.01.2021 р. по 31.12.2023 р. апеляційними судами у таких справах ухвалено біля 2,5 тис. рішень, зокрема 170 вироків, у тому числі й щодо проваджень, розглянутих за спрощеною судовою процедурою у першій інстанції. Суб'єктом оскарження, зазвичай, виступає прокурор, а в апеляційній скарзі у провадженнях щодо кримінальних проступків, розглянутих судом першої інстанції в порядку статті 382 КПК, вказується на те, що обставини, встановлені судом і викладені у вирокі, не оспорюються.». Враховуючи наведене, дисертанту варто висловити своє бачення щодо впровадження концепції так званої «швидкої апеляції» (fast-track appeal) для кримінальних проступків у судові провадження України.

2. Здійснення у роботі комплексне дослідження загальних положень судового провадження щодо кримінальних проступків, власне стадій судового провадження, в тому числі, судового розгляду по суті, та виявлені за його результатами прогалини, колізії, для вирішення яких автор пропонує конкретні зміни до положень КПК України в частині унормування судового провадження щодо кримінальних проступків дозволяє стверджувати про можливість та потребу розроблення авторського алгоритму (моделі) судового провадження: щодо кримінальних проступків у загальному та спрощеному порядку, що мало б значний запит як у доктрині кримінального процесуального права, так і в правозастосуванні.

3. При розкритті положень дисертаційного дослідження здобувач влучно відсилається до проаналізованих судових рішень за результатами розгляду щодо кримінальних проступків в суді першої, апеляційної та касаційної інстанцій, звертається до окремих позиції Верховного Суду, що вказує на глибоке розуміння автором проблем правозастосування під час судового провадження. Проте ознайомлення із додатками до дисертації вказує на відсутність зведених результатів вивчення національної судової практики щодо кримінальних проступків.

4. По тексту дисертації при викладенні власних тверджень та узагальнень автор досить наводить переважно обґрунтовані та послідовні

пропозиції щодо удосконалення кримінального процесуального законодавства, зокрема, відповідні редакції статей КПК України. Проте вивчення відомостей про результати апробації свідчать про відсутність акту впровадження отриманих результатів у законотворчу діяльність. Також наведені по тексту роботи чисельні пропозиції до удосконалення кримінально-процесуальної форми судового провадження щодо кримінальних проступків варто було сформулювати у вигляді порівняльної таблиці, де зазначити діючу редакцію положення та, на противагу, пропоновані зміни, що спростило б їх сприйняття та підвищило б репрезентативність рекомендацій.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що тема дисертації актуальна, сформульовані автором висновки й рекомендації є достатньо аргументованими, вирізняються науковою новизною і мають як теоретичне, так і практичне значення. Перелічені вище зауваження в цілому не впливають на високу позитивну оцінку роботи, оскільки спрямовані на уточнення чи доповнення окремих положень дисертації, а у низці випадків носять спірний чи дискусійний характер. Проявів порушення академічної доброчесності в ході ознайомлення із текстом дисертаційної роботи виявлено не було.

Таким чином, рецензована дисертація є кваліфікованою науковою працею, що містить результати здійснених автором досліджень. Отримані Євтушенком О.І. нові науково обґрунтовані результати в сукупності розв'язують поставлене наукове завдання, що має істотне значення як для доктрин кримінальної процесуальної науки, так і для практичної діяльності.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому, оформлення. Зміст дисертації відповідає заявленій дисертантом науковій спеціальності (081 – «Право»), робота пройшла належну апробацію. Дисертація є кваліфікованою, завершеною працею, у якій не виявлено порушень академічної доброчесності. Дослідження підготовлено зрозумілою, юридично і літературно грамотною мовою. Оформлення дисертації загалом відповідає встановленим МОН України вимогам.

Отже, дисертація на тему «Судове провадження щодо кримінальних проступків в Україні» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12 липня 2019 року) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44), а її автор – Євтушенко Олексій Іванович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

провідний науковий співробітник

науково-дослідної лабораторії

публічної безпеки громад факультету № 2

Донецького державного університету внутрішніх справ,

доктор юридичних наук, професор,

заслужений юрист України

Валентина ДРОЗД